

Internet en livboj i mediabruset?

I *Ekonomisk Debatt* nr 5 2003 skrev jag en ledare om förhållandet mellan nationalekonomer och media. Förutom några allmänna observationer om medielogiken och dess konsekvenser så efterlyste jag forskning kring samspelet mellan marknadskrafter och de speciella drivkrafter som skapas i gränsytan mellan medier och deras läsare, tittare, lyssnare, annonsörer och andra intressenter. Min entusiasm för forskning längs dessa linjer och min övertygelse om att vår disciplin har mycket att bidra med i sammanhanget har inte rubbats under det senaste året.

LEDARE

Bakgrunden till denna uppföljare är snarare att jag, utan mer på fötterna än sist, vill ge mig ut på lite djupare vatten och diskutera vad vi som nationalekonomer med våra starka och svaga sidor kan göra för att sprida våra insikter i det offentliga rummet. Att detta är önskvärt kommer jag att ta för givet. Min huvudpoäng är att nyhetsjournalistik och opinionsjournalistik – den senare oavsett om journalister eller icke-journalister håller i pennan – i allt högre grad lämnar ett tomrum som borde fyllas och att den nya tekniken inte bara är en bov i dramat utan också erbjuder möjligheter att fylla tomrummet.

Det tomrum jag syftar på är lätt att känna igen men svårt att beskriva utan att bli grinig och förnumstig. Dels tycks kampen om mediekonsumenternas uppmärksamhet lägga allt starkare restriktioner på den tid och det utrymme som en fråga kan ges. Detta är inte nödvändigtvis beklagligt – kampen om människors tid och uppmärksamhet speglar en genuin knapphet – men frågan om huruvida utvecklingen kan och bör pareras på något sätt är ändå värd att ställa. Dels tycks det mig som om de oväntade kritiska infallsvinklarna allt för ofta lyser med sin frånvaro.

Medan observationen om tilltagande tidspress är föga originell och knappast behöver utvecklas så torde efterlysningen av ”oväntade kritiska infallsvinklar” utan tvekan kräva en förklaring. Låt mig ge ett par exempel som rör behandlingen av frågor som ligger nära vårt ämne. Det finns på gott och ont en stark tradition i svenska medier att snabbtreda fördelningseffekterna av budgetar, skattereformer och mycket annat. Denna tradition har emellertid aldrig, så vitt jag vet, lett till att diskussioner kring fastighetsskatten belysts med räkneexempel som jämför den genomsnittliga fastighetsskatten för ett hushåll i Djursholm med motsvarande storhet i Bengtsfors. Ofrivilligt förmögna har däremot fått rikliga möjligheter att ventilera sina bekymmer. Exemplet är inte främst menat att ironisera över frågan om huruvida fastighetsskatten är rimlig och därmed huruvida en till synes

utbredd motvilja bygger på missförstånd, utan som en illustration av hur rollbesättningen i fördelningskalkylerna präglas av stereotyper som sällan eller aldrig utmanas. På liknande sätt kan en ”nyhet” om att pensionssparare betalar avkastningsskatt även när deras försäkringar sjunker i värde ges en offer-vinkling som ter sig absurd om man reflekterar bara ett ögonblick över det aktuella systemets konsekvenser i det långa loppet. Ytterligare ett exempel som kan anföras är en diskussion som fördes i P1:s morgonprogram i slutet av augusti. Diskussionen handlade om politikerns pensioner och statsrådet Gunnar Lund kunde utan mothugg hävda att statsrådets inkomstgaranti är ointressant eftersom den sällan utnyttjas, samtidigt som Ekots förstanyhet var att pensionerade statsråd är föremål för positiv lönediskriminering inom ambassadörskåren.

En observation är att det är en journalistisk lågriskstrategi att beskriva en fråga i debattermer – om båda sidor får yttra sig så garanteras ett visst mått av balans. Även om detta ofta är rimligt riskerar det att leda till att de kritiska frågor som inte ställs av etablerade intressegrupper förblir oställda.

Det kan vara värt att notera att opinionsjournalistiken knappast erbjuder någon motvikt mot denna typ av slapphet. Få finner det meningsfullt att skriva debattartiklar om det olyckliga perspektivvalet i diskussionen kring avkastningsskatten på pensionsförsäkringar – om inte annat torde utsikterna att få en sådan artikel publicerad avskräcka. Återigen bör påpekas att redaktioners val att inte publicera debattartiklar som inte väcker uppmärksamhet inte i sig är beklaglig men att det är värt att ställa frågan huruvida sådant borde skrivas eller sägas ändå. (Undertecknad har egna erfarenheter som författare av balanserade men platta debattartiklar som refuserats och dessa erfarenheter kan tänkas färga framställningen.)

Var kommer då den nya tekniken in? Den nya tekniken syftar här inte på något märkvärdigare än internet och det är endast med benäget bistånd från mänsklig hand som jag tror att internet skapar förutsättningar för en bättre tingens ordning. Jag har under de senaste åren kommit att följa ett par amerikanska ”webbloggar” (*web logs* eller *blogs*) regelbundet, periodvis ganska ofta. En webblogg är i princip en vanlig hemsida som av sin upphovsman används för att någorlunda frekvent kommentera saker och ting som kan förväntas intressera även andra. Det finns ett otal webbloggar, men mina intryck kommer främst från en politisk/mediekritisk webblogg utgiven av Joshua Micah Marshall, amerikansk författare och journalist som nyligen disputerat i amerikansk historia (www.talkingpointsmemo.com), samt från den webblogg som drivs av J. Bradford DeLong, professor i nationalekonomi vid Berkeley (www.j-bradford-delong.net/movable_type), och som med en bas i reflektioner kring nationalekonomi och ekonomisk politik blivit allt mer politisk.

Alldeles bortsett från att jag kan rekommendera läsaren att besöka dessa webbplatsers så tycks mig denna form av forum för opinionsyttringar vara något som faktiskt skulle kunna fylla det tomrum som jag inledningsvis försökte beskriva. Mer konkret så tror jag att den typ av kommenterande

och granskande metajournalistik som jag försöker skissera skulle kunna göra punktvisa insatser för berika det offentliga samtalet och då inte minst det offentliga samtalet kring ekonomisk politik i vid mening. För att detta ska vara möjligt tror jag dock att två förutsättningar måste vara uppfyllda: dels krävs att man är oförvitligt kritisk och stringent och att man har så lite ideologisk ballast som möjligt, dels tror jag att en viss namnkunnighet krävs redan från början för att man ska få något som helst genomslag. Dessa förutsättningar verkar emellertid inte omöjliga att uppfylla och i så fall har ni just läst om en värdefull kollektiv vara som bara väntar på att produceras och göras tillgänglig.

Fredrik Andersson